

У складу са одредбама Закона о науци и истраживањима („Сл. гласник РС“, бр. 49/2019), Платформе за отворену науку 2.0 Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, Наставно-научно веће Факултета на седници одржаној дана 12. 9. 2025. доноси

Правилник о отвореној науци на Универзитету у Београду - Хемијском факултету

Опште одредбе

Члан 1

Правилником о отвореној науци на Универзитету у Београду - Хемијском факултету (даље: Правилник) уређују се обавезе, одговорности, мере и процедуре које имају за циљ спровођење Платформе за отворену науку 2.0 Министарства науке, технолошког развоја и иновација (даље: Платформа).

Правилник се примењује на све истраживаче запослене на Универзитету у Београду - Хемијском факултету (даље: Факултет) чији су резултати рада (научне публикације) продукт програма и пројеката који су у целини или делимично финансирани средствима из буџета Републике Србије, буџета Европске комисије или од стране других финансијера истраживања.

Истраживачи су лица која обављају послове научноистраживачке делатности и која испуњавају услове прописане Законом о науци и истраживањима.

Отворени приступ научним публикацијама

Члан 2

У репозиторијум Cherry, који служи као дигитални институционални репозиторијум Факултета (даље: Репозиторијум) и доступан је на URL адреси <https://cherry.chem.bg.ac.rs>, обавезно се депонују електронске верзије свих научних публикација насталих као резултат научних истраживања која се реализују на Факултету, а нарочито оних које су настале као резултат пројеката финансираних средствима из буџета Републике Србије у целини или делимично.

Научним публикацијама сматрају се:

- чланци објављени у научним часописима;
- монографије;
- поглавља у монографијама и текстови објављени у тематским зборницима;
- саопштења са конференција објављена у целини или изводу;
- докторске дисертације.

Члан 3

Електронске копије свих научних публикација насталих у оквиру програма и пројеката које се делимично или у потпуности финансирају из буџета Републике Србије морају да буду архивирани у Cherry репозиторијуму одмах након објављивања.

Обавеза архивирања у репозиторијуму односи се и на научне публикације објављене у часописима, монографијама и зборницима које су већ доступне у отвореном приступу (тзв. златни и дијамантски отворени приступ).

Члан 4

Интегрални текст публикација мора да буде доступан у отвореном приступу најкасније одмах након објављивања, а изузетно најкасније три месеца од дана објављивања.

Када год је могуће, треба обезбедити отворени приступ коначној, објављеној верзији публикације. Ако то није могуће, у Репозиторијуму се мора архивирати и рецензирани рукопис научне публикације прихваћен за објављивање, који ће бити доступан у отвореном приступу (тзв. зелени отворени приступ).

Члан 5

Приликом потписивања уговора са издавачима, аутори су дужни да воде рачуна о одредбама Закона о ауторском и сродним правима које се односе на ауторско дело створено у радном односу и да задрже права интелектуалне својине неопходна за омогућавање отвореног приступа коначној, објављеној верзији публикације или рецензираном рукопису.

Члан 6

Сви јавно доступни резултати архивирани у Репозиторијуму морају бити заштићени машински читљивим *Creative Commons* (CC) лиценцама.

Члан 7

Истраживачи су у обавези да депонују све научне публикације које су објавили почев од 1. јануара 2025. године.

Члан 8

Истраживачима се препоручује да при избору часописа, монографија и зборника предност дају публикацијама у отвореном приступу за које се не наплаћују трошкови објављивања (тзв. дијамантски отворени приступ).

Члан 9

Трошкови које часописи, монографије и зборници наплаћују да би рад био доступан у отвореном приступу сматраће се оправданим ако су предвиђени буџетом пројекта или програма у којима истраживачи учествују и ако публикације у којима ће радови бити објављени имају транспарентне уређивачке политике.

Члан 10

Трошкови објављивања у тзв. хибридном часописима са отвореним приступом, где је део садржаја доступан уз претплату, а део је у отвореном приступу, не смеју се плаћати средствима из буџета Републике Србије.

Члан 11

Радови за које су трошкови објављивања у отвореном приступу плаћени јавним средствима морају бити објављени под слободном лиценцом (препоручује се CC BY).

Управљање истраживачким подацима

Члан 12

Истраживачи су дужни да истраживачким подацима прикупљеним током истраживања која су делимично или у потпуности финансирана из буџета Републике Србије управљају у складу са *FAIR* принципима.

Истраживачким групама се препоручује да припреме план управљања истраживачким подацима чак и када финансијер истраживања то не захтева.

Члан 13

Истраживачки подаци који су послужили као основа за публикације морају бити доступни у отвореном приступу најкасније непосредно након објављивања резултата добијених на основу тих података у публикацији, морају да садрже машински читљиве референце на повезане публикације и друге научне резултате (попут софтверског кода, инструмената и сл.) и морају бити заштићени стандардизованом машински читљивом лиценцом.

Члан 14

Истраживачима се препоручује да објављују све истраживачке податке у отвореном приступу када за то не постоје законска, уговорна, етичка и/или друга ограничења, а у складу с принципом „отворено колико је могуће, затворено колико је неопходно“.

Члан 15

Истраживачки подаци, треба да буду похрањени у одговарајуће дигиталне репозиторијуме који су усклађени са *FAIR* принципима и обезбеђују дугорочно чување и заштиту података. Истраживачима се препоручује да истраживачке податке депонују у Cherry, који испуњава наведене захтеве.

Ако су подаци депоновани у неки други репозиторијум, истраживач те податке мора да достави Библиотеци Хемијског факултета (даље: Библиотека).

Члан 16

Истраживачки подаци морају бити депоновани у Репозиторијум у складу са *FAIR* принципима што подразумева депоновање у препорученим форматима, погодним за дугорочно чување као и описаним детаљним метаподацима (Прилог 1).

Подаци представљају основу научног рада: помоћу њих други истраживачи могу да понове неки експеримент, да употребе податке са другачијом методологијом или да провере веродостојност научног рада који је урађен тим подацима. Истраживачки подаци најчешће обухватају податке прикупљене током експеримената и огледа, сирове статистичке податке, софтвер, теренску грађу и сл.

Истраживачким подацима се сматрају:

- сирови подаци, скупови података и базе података који се користе ради креирања или доприноса истраживању за публикацију;
- табеле података;
- графички прикази;
- фотографије;
- видео исечци и анимације;
- звучне датотеке;
- софтверске апликације и код за софтвер за анализу података или рачунарску симулацију модела;
- студије случаја и други примери праксе, понашања и догађаја који су посматрани и проучавани у раду;
- упитници, анкете, обрасци и други инструменти за прикупљање информација који су коришћени у истраживању за рад;
- сваки текст који представља више описа и информација о позадини, процесима, експериментима, испитивањима, условима, контролама, интервенцијама, локацијама, запажањима, налазима, аргументима и закључцима истраживања.

Члан 17

Обавеза депоновања истраживачких података описаних у члану 12 овог правилника, у Репозиторијум, односи се на све примарне податке научних публикација које су истраживачи објавили почев од 1. јануара 2025. године.

Отворени приступ осталим резултатима научних истраживања

Члан 18

У Репозиторијум се могу депоновати и други резултати научних истраживања, као што су: нерецензирани рукописи (тзв. *pre-print*), различите врсте грађе, аудио-визуелни материјали, радна докуменга, постери, презентације, извештаји, техничка решења и слично.

Истраживачима се препоручује да омогуће отворени приступ овим материјалима кад год за то не постоје законска и/или етичка ограничења или ограничења прописана општим или појединачним актом Факултета.

Обавезе истраживача

Члан 19

Истраживач је у обавези да поседује јединствени лични идентификатор под називом ORCID.

Члан 20

Истраживачи имају обавезу да самостално депонују електронске верзије научних публикација које су објавили под афилијацијом Факултета и Иновационог центра Хемијског факултета у Београду, д.о.о., а нарочито оних описаних у члану 1, са препоруком депоновања и истраживачких података, уз подршку Библиотеке у виду едукација које спроводи.

Члан 21

Истраживачи су дужни да Библиотеци доставе информације о свим објављеним резултатима истраживања (истраживачки подаци, препринт, саопштење са конференције итд.) повезаним са публикацијама депонованим у Cherry.

Члан 22

Истраживачи могу самостално да депонују у Репозиторијум и научне публикације које су објавили под другим афилијацијама.

Обавезе Библиотеке

Члан 23

Библиотека:

- пружа подршку истраживачима приликом депоновања публикација и истраживачких података у Репозиторијум;
- врши контролу квалитета и интегритета метаподатака и датотека депонованих у Репозиторијум;
- стара се о поштовању ауторских права и услова лиценци;
- организује едукацију истраживача у вези са процедурама депоновања у Репозиторијум, као и о другим темама везаним за отворену науку, спровођење Платформе и Правилника;
- врши надзор над спровођењем Платформе и Правилника који се односе на истраживачке податке и систем награђивања аутора и катедара, у сарадњи са шефовима катедара.

Праћење спровођења Платформе за отворену науку 2.0

Члан 24

Контрола спровођења Платформе врши се најмање једном годишње, приликом подношења извештаја о раду истраживача.

Контролу спровођења Платформе врши Библиотека у складу са чланом 23 овог правилника, а на основу библиографија депонованих радова и уз годишње извештаје.

Приказивање визуалног система награђивања истраживача

Члан 25

Факултет уређује визуално награђивање истраживача који доследно примењују принципе отворене науке, транспарентан приступ истраживачким инфраструктурама као и активном учествовању у едукацијама које Библиотека спроводи.

Дефинисање механизма за награђивање истраживача предвиђено је Платформом за отворену науку 2.0 Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у којој се институцијама препоручује да у складу са својим могућностима подстичу и награђују отворене истраживачке праксе.

Члан 26

Награђивање истраживача врши се визуално кроз екстерну апликацију *Аутори, Пројекти, Публикације*, доступне на URL адреси <https://cherry.chem.bg.ac.rs/APP/>. У апликацији сваки истраживач и свака катедра има свој јединствени профил. Профили су обogaћени подацима о броју радова који су од 2018. године трајно закључани у репозиторијуму због преноса права на издаваче. Поред података о броју закључаних радова налазе се бројеви рецензираних рукописа које су истраживачи депоновали омогућивши им зелени створени приступ. Сразмерно броју закључаних радова прати се број њихових рецензираних рукописа. Визуална награда је значајнија уколико је број еквивалентнији, како за истраживача појединачно тако и за целу катедру. Награде се разликују по врсти бежева: дијамантски, златни, сребрни и бронзани. Идеја и реализација овакве врсте награђивања истраживача проистекла је у комуникацији између управе Факултета, библиотекара, истраживача и програмера, а уз подршку GraspOS пројекта.

Одлуку о додели визуалних награда доноси декан Факултета у априлу текуће године, за претходну годину.

Члан 27

Циљ институционалног система награђивања је подстицај и мотивација истраживача за депоновањем рецензираних рукописа, ближе објашњеним у члану 4 и члану 5 овог правилника. Сталним едукацијама и добром вишегодишњом праксом коришћења Репозиторијума у перспективи је да се систем награђивања по наведена два критеријума (депоновање рецензираних рукописа и присуство на организованим предавањима) препознају и на националном нивоу.

Члан 28

Едукација истраживача о темама из области отворене науке и електронског научног издаваштва врше се континуирано и по потреби, док ће три издвојена предавања годишње у организацији библиотекара бити и визуално награђена бедевима, такође кроз апликацију *Аутори, Пројекти, Публикације*.

Завршне одредбе

Члан 29

Библиотека подржава програме сталног стручног усавршавања у области отворене науке, у складу са могућностима, како би се обезбедили континуирана обука и развој вештина за све запослене који су директно или индиректно укључени у научноистраживачке активности.

Дефиниције појмова из овог правилника, извори података од користи истраживачима за спровођење Платформе о отвореној науци 2.0 и прецизније објашњење процедуре у вези са депоновањем, чувањем, исправкама и допунама депонованих записа, као и начин спровођења администрације Репозиторијума дати су у Прилогу 1 овог правилника који је доступан на сајту Факултета, у делу Библиотека, уз редовно ревидирање.

Члан 30

Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања на огласној табли Факултета. Ступањем на снагу овог Правилника престаје да важи Правилник о отвореној науци Универзитета у Београду - Хемијског факултета, бр. 971/2 од 10.11.2021. године.

Председник Наставно-научног већа

Проф. др Горан Роглић

